

INTRONISATIEREDE VAN DE NIEUWE METROPOLIET ATHENAGORAS VAN BELGIE

Brussel – 21 december 2013

Eminentie Metropoliet Augustinus van Duitsland, vertegenwoordiger van Zijne Alheiligheid de Oecumenische Patriarch Bartholomeos,
Eerwaarde Aartspriester Adamantios Avgoustidis, vertegenwoordiger van Zijne Gelukzaligheid Aartsbisschop Hieronymos van Athene en gans Griekenland,
Eminentie en zeer geëerde Metropoliet Panteleimon,
Eminentie Kardinaal Godfried Danneels,
Eminenties en Excellenties,
Eerwaarde heren, vertegenwoordigers van de Zuster-Kerken,
Excellenties heren Ambassadeurs,
Heren vertegenwoordigers van het Leger,

Met liefde en vreugde in mijn hart, maar tevens met een gevoel van *'zwakheid, onzekerheid en angst'* (2 Kor. 2,3) betreed ik deze enkele treden van de bisschopstroon van het Heilig Aartsbisdom van België en Exarchaat van Nederland en Luxemburg en zeg: *"eer aan de heilige, één-wezenlijke, levendmakende en ondeelbare Drie-Eenheid"*. *'God zij altijd geloofd'*.

Het is door de genade Gods' dat ik hier vandaag voor u sta als uw nieuwe Metropoliet, want alleen God kan de kracht geven om zulk een groots en verantwoordelijk werk te verrichten. Ik verheerlijk inderdaad onze Algoede God, Die me – na me 10 jaar geleden te hebben verheven tot de waardigheid van het episcopaat – heden heeft aangeduid tot herder van dit Aartsbisdom.

Met onze Drie-ene God en de Moeder van God en van het Licht, keer ik me in gedachten tot het eerbiedwaardig Centrum van de Orthodoxie, het Oecumenisch Patriarchaat, en richt vanuit het diepste van mijn hart gevoelens van diepe dankbaarheid en toewijding aan de persoon zelf van Zijne Alheiligheid onze Oecumenische Patriarch Bartholomeos – die veel betekent in mijn persoonlijk geestelijk leven en voor wie ik een bijzonder plaats heb in mijn hart en in mijn gebed – en aan de uitverkoren leden van de Heilige en Sacrale Synode, om me te hebben willen verkiezen tot Metropoliet van België.

Het vertrouwen die de Moeder-Kerk in mijn nederige persoon stelt, zie ik als een grote eer en onderscheiding, en terzelfdertijd als een roeping tot de aanvaarding van nieuwe taken, van grote verantwoordelijkheden en belangrijke verplichtingen. Alleen met Gods' kracht en in gehoorzaamheid tot de stem van de Moeder-Kerk zal ik deze ten goede kunnen volbrengen.

De bisschop staat 'in de vorm (τύπον) en op de plaats (τόπον) van Christus'. Zijn **vorm** is de 'gekruisigde Christus' en zijn **plaats** 'Golgotha'. De bisschopstroom is m.a.w. het kruis; de eer en de intronisatie van de bisschop zijn voor hem een kruisiging, een offer, een goddelijke ascese. We hebben het niet over een Golgotha van de onrechtvaardigheid, maar wel over het kruis van de liefde. Vandaar ook dat de bisschop zich volledig overgeeft, aan iedereen, namens allen en voor allen.

Vandaag treed ik dus binnen in het heiligdom van mijn kerkelijke verantwoordelijkheid. Centraal staat hier dus het mysterieuze karakter van de Kerk. In dit perspectief is het Christus zelf die in het Centrum staat, gepaard gaand met het mysterie van de eenheid van de mens met Hem. Die eenheid van de mens met Christus werd sinds de Primitieve Kerk beleefd in de Goddelijke Eucharistie, als een incorporatie van de Kerk, nl. de gemeenschap van gelovigen, in Christus. De Eucharistie is wezenlijk sociaal en kerkelijk. In het *menselijke bestaan* is er waarschijnlijk geen enkele andere gebeurtenis waarbij men ophoudt *individu* te zijn om samen *gemeenschap* te worden. Het is goed van onze medemens duidelijk te maken dat de Kerk niet vooral instituut, instelling, corporatie of organisatie is, maar bovenal *gemeenschap van personen in Christus*. Haar organisatie is geen instelling van menselijk initiatief, maar de uitdrukking van het god-menselijke karakter van haar Lichaam. Onze Kerken op aarde zijn er niet voor zichzelf, maar zoals Christus, zijn ze er voor de mensen en hun redding.

De jaargetijden en tijden volgen elkaar op, ook de herders volgen elkaar op en met hen veranderen misschien ook de methoden, de werkwijzen en de middelen die de Kerk aanwendt bij de vervulling van haar goddelijk werk. Haar doel is en blijft - door de eeuwen heen - standvastig en onbeweegbaar: het is **de redding van de mens!** Dit is de mogelijkheid om te komen tot de vervolmaking van het menselijke bestaan, als een gebeurtenis van gemeenschap en een relatie met God. Dit is dan ook **de rode draad** van het leven van ons Aartsbisdom.

De zending van ons Aartsbisdom is van onze gelovigen uit te nodigen tot bekering, om over te gaan van een leven dat slechts leidt naar de dood naar een leven dat leidt naar het leven. Dit kan maar geschieden door de waarachtige boodschap van het Evangelie om te zetten in de praktijk van ons aller leven. Onze parochies dienen m.a.w. in te leiden in de ervaring van het Mysterie dat ze openbaren. Het ambt van het Woord krijgt zodoende zijn vervulling in het ambt van de sacramenten, allereerst in dit van de **Eucharistie**, dat het hart is van de Orthodoxie.

Opdat de Kerk haar mysterieus karakter kan bewaren en onze gelovigen zo goed als mogelijk kunnen blijven deelnemen aan het kerkelijke en geestelijke leven, dienen we - in deze moeilijke tijden van secularisatie en onverschilligheid - onze

krachten te bundelen. Onze aandacht gaat daarom vooral uit naar enkele aspecten die als prioritair kunnen worden beschouwen:

- Ik denk allereerst aan de clerus van ons Aartsbisdom, die met verantwoordelijkheidszin en zelfverloochening het zwaar geestelijk en sociaal werk van de Kerk op zich neemt. Ik omhels allereerst Zijn Excellentie Bisschop Maximos van Evmenia, die ons Aartsbisdom al vele jaren toegewijd dient, al van de tijd van de eerste Metropoliet van België, de betreurde Emilianos Zacharopoulos. De activiteiten van onze priesters zijn veelzijdig en altijd gericht op het welzijn van de medemens. Maar ook zij moeten kunnen genieten van steun en bescherming van het Aartsbisdom. De wereld waarin we leven, maar ook de traditie van onze Kerk, wilt dat we ons als diakens, priesters en bisschoppen regelmatig herbronnen. Spirituele en pastorale begeleiding lijkt noodzakelijk in het dienstwerk van een priester. Daarom ook dat we van tijd tot tijd onze clerus gaan samenroepen tot bezinning en tot het werken rond een bepaald pastoraal, sociaal of liturgisch thema. Ik hoop heel erg op een goede samenwerking en kijk uit naar de vruchten die deze samenwerking zal brengen. Vergeten we immers niet: de bisschop kan niets kan doen zonder goede medewerkers.
- De gedachte aan goede medewerkers brengt mij bij onze geliefde *Archonten van de Heilige en Grote Kerk van Christus*, die een voorname plaats bekleden in het leven van ons Aartsbisdom en op wiens steun en raadgevingen ik altijd zal rekenen. Hun aanwezigheid vandaag vereert mij!
- De Orthodoxe Kerk is nauw verbonden met een doorleefd monachisme. We zijn God dankbaar dat ons Aartsbisdom een monastieke gemeenschap telt, in het landelijke Asten, op de grens van het Nederlandse Brabant en Limburg. Eén van de meest kenmerkende aspecten van het kloosterleven is het ritme waarin de dagelijkse gang zich voltrekt. Het is dit ritme dat het kloosterleven samenhang geeft en diepgang verschaft en doorgaans een bepaalde rust doet uitstralen. We zijn gezegend dat we in ons Klooster die rust kunnen opzoeken en verheugd dat de zusters hier aanwezig zijn. Ook blij om de aanwezigheid van 2 monniken van de Heilige Athosberg en 1 monnik van het Klooster van de betreurde Vader Sofronie.
- Ook denk ik **aan de leken**, die meewerken aan de uitbouw van onze Kerk; mannen en vrouwen, onze theologen, de leden van de Aartsbisschoppelijke Raad en de andere kerkelijke raden, maar ook de presbytera of de vrouwen van onze priesters. Vandaag vraag ik hen plechtig met dezelfde ijver hun werk voor ons Aartsbisdom verder te zetten. Apostel Paulus herinnert er ons vaak aan, dat elkeen van ons van God een charisma heeft ontvangen om mee te werken aan het welzijn van onze Kerk.
- Ik denk ook aan de zovele **Griekse verenigingen en gemeenschappen** (binnen de Benelux) die met enthousiasme en ijver mooi en belangrijk werk verrichten. Het gaat om het inrichten van een Griekse school of lessen Grieks, of om culturele activiteiten, zoals dans, theater, muziek, maar ook het

uitgeven van een periodieke publicatie enz. Ik hoop op een nog nauwere samenwerking, zodat we samen de identiteit van onze gelovigen mogen vrijwaren en we de moeilijkheden die op ons afkomen kunnen trotseren.

- In deze contreien heeft onze Kerk de mogelijkheid gekregen om in de publieke scholen lessen orthodoxe godsdienst te onderrichten. Dit is een hele uitdaging, maar ook een heuse opgave. Dit grootse werk dient nog efficiënter te worden georganiseerd. Voor die betere organisatie hebben we niet alleen nood aan gemotiveerde mensen, maar ook aan de juiste infrastructuur. Daarom zal ik met enkele medewerkers, clerici en leken, mogelijkheden bestuderen voor een *nieuw kerkelijk centrum*, waarin ook de beide theologische instituten zouden kunnen worden ondergebracht, evenals kantoorruimten en vergaderlokalen. Dit zal veel werk vragen, maar met Gods' hulp en de welwillendheid van allen zullen we in dit opzet slagen.
- Ik vergeet nimmer dat de grote menigte van Grieks-orthodoxe christenen van ons Aartsbisdom – op uitnodiging van de Belgische Staat – hierheen gekomen is gekomen om te werken in erbarmelijke, ja, mensonwaardige omstandigheden. Het zijn zij, die de enkele priesters van destijds, w.o. mijn onmiddellijke voorganger, hebben geholpen en bijgestaan bij het bouwen en inrichten van de meeste van onze kerken. Ze zijn hierheen gekomen uit armoede, maar gelukkig mochten hun kinderen opgroeien in veel betere omstandigheden en hebben dezen hun weg gevonden in de realiteit van onze samenleving, terwijl ze ongestoord hun identiteit mogen bewaren, hun Griekse moedertaal kunnen spreken en mogen leven naar de gewoontes en de gebruiken van hun land van herkomst. Dit is voor ons allen een bijzondere rijkdom en betekent veel voor onze gelovigen en dit willen we als Aartsbisdom ook zo houden!
- Hieraan gekoppeld stelt zich de vraag welke Kerk we willen overleveren aan onze kinderen en kleinkinderen? Als we ons geloof ernstig nemen, dan weten we dat hun redding afhangt van hoe we vandaag deze vraag gaan beantwoorden. We moeten er ons vooral van bewust zijn dat er in onze samenleving een sterke stroom is die mensen wil doen afhaken van elk religieus aspect. Daarom zal één van mijn prioriteiten gaan naar onze jongeren, die een levende traditie verdienen, in dewelke ze geestelijke steun kunnen vinden. Ze verdienen een toeverlaat om te kunnen weerstaan aan de angst en de materiële wedloop van het leven. Zij verdienen te behoren tot een geestelijke familie en deze begint weliswaar thuis, bij hun ouders. Onze verantwoordelijkheid ligt er in, ervoor te zorgen dat onze Kerk een toekomst heeft. Dit kan maar met veel liefde, in nauwe samenwerking met de ouders en de jongeren, en door vooral gericht te zijn op het inhoudelijke. I.p.v. onze jongeren te veroordelen, zijn we geroepen naar hen te luisteren, hen raad te geven en vooral hen te onthalen in een waarachtige parochiegemeenschap, die een plaats is van wedergeboorte. Het is in de familiale kring en in hun parochie dat ze de schoonheid van hun geloof zullen ontdekken, alsook de sterkte van de christelijke waarden en criteria. We zijn allemaal

verantwoordelijk om hen in te leiden tot het mysterie van ons geloof, van onze Kerk, van onze traditie en dienen dit te doen met alle mogelijke middelen. Maar uiteindelijk telt vooral dat ze verantwoordelijk zijn voor zichzelf.

- In die verantwoordelijkheid willen we onze jongeren stimuleren tot enkele aspecten die onmiddellijk verband houden met hun deelname aan het kerkelijke leven. Zo zal er in het kader van het Theologisch Instituut van ons Aartsbisdom weldra de mogelijkheid geboden worden om lessen Byzantijnse muziek te volgen, een cursus iconografie en zullen geïnteresseerden kunnen genieten van een vorming rond jongerenwerk. Dit alles gegeven door bekwame mensen.
- Ons Aartsbisdom strekt zich uit over het territorium van de drie landen van de Benelux. Het is geweten dat de aanwezigheid van de Orthodoxie het oudst is in Nederland. Het ligt in mijn voornemens spoedig te wederantwoorden aan de nood voor een sterkere aanwezigheid van ons Aartsbisdom in Nederland. De drie bestaande parochies en het Monasterium in Asten voldoen niet voor de enkele tienduizenden Grieken die in Nederland leven. Ik roep onze gelovigen en de geïnteresseerden op mee te willen werken aan deze projecten. Wat het Groot-Hertogdom-Luxemburg betreft, had ik het voorrecht de laatste jaren samen te werken met de priesters en de verantwoordelijken van de parochie aldaar aan een goede coördinatie. Ik behoud de beste herinneringen. De aanwezigheid van een grootse delegatie uit Luxemburg getuigt van onze goede verstandhouding. We gaan zo doorgaan!
- Verder zal ik veel aandacht besteden aan het werk voor de eenheid van de orthodoxen in de drie landen van de Benelux. Als nieuwe voorzitter van de *Orthodoxe Bisschoppenconferentie van de Benelux* wil ik – onder de kostbare leiding van het Oecumenisch Patriarchaat – de bestaande samenwerking versterken en uitbreiden, zodat de Orthodoxie hier meer en meer gecoördineerd naar buiten treedt. Dit is al een feit voor wat betreft de relaties met de overheid, maar moet ook kunnen in onze relaties met de andere christelijke Kerken. Het doet me veel genoegen hier enkele bisschoppen van onze Bisschoppenconferentie te verwelkomen, alsook enkele bisschoppen die aan het hoofd staan van Kantoren van de Orthodoxe Kerk bij de Europese Unie, in het bijzonder Zijne Eminentie Metropoliet Emmanuel van Frankrijk, die op verschillende niveaus ons Aartsbisdom heeft gediend en met wie ik jarenlang heb mogen samenwerken.
- Ook dit werk – dat van de dialoog met de andere christelijke Kerken – zal verder een heel belangrijk facet zijn van de waaier van activiteiten van ons Aartsbisdom. Op dit grootse ogenblik van mijn intronisatie herinner ik de verzamelde gemeenschap eraan, dat zowaar 24 jaar geleden, in deze Kathedraal, onze Oecumenische Patriarch Bartholomeos, toen nog Metropoliet van Philadelphia, mij tot diaken heeft gewijd en de naam heeft toevertrouwd van de grote Patriarch Athenagoras. Daar was een opdracht

aan verbonden: nl. van verder te werken aan het grote ideaal van de zichtbare eenheid van de christelijke Kerken. Athenagoras is immers een symbool en erfdeel in de oecumenische dialoog. Het symbool van de christelijke verzoening. Ik ben heel trots op deze opdracht en wil er met hart en ziel aan verder werken. Mijn vreugde en dankbaarheid is groot voor de aanwezigheid van de hoge vertegenwoordigers van de christelijke Kerken: **de Rooms-katholieke** (met voorop Kardinaal Godfried Danneels, Mgr Jean-Claude Hollerich, Aartsbisschop van Luxemburg, en de Pauselijke Nuntius), de **Oud-Katholieke Kerk** (met zijn primaat, Mgr Joris Vercammen, de Aartsbisschop van Utrecht), de **Verenigde Protestantse en Evangelische Kerken, de Anglicaanse Kerk** en van de **Oud-Oriëntaalse Kerken**, w.o. Mgr Severios Hazail Soumi. Hartelijke dank aan Mgr Johan Bonny, bisschop van Antwerpen, voor de goede woorden die hij me heeft gericht. Dank ook aan de vertegenwoordigers van EIIR, de *Europese Oecumenische Vereniging van Monniken en Monialen*, waarvan ik de voorzitter ben. Uiteraard werken we ook mee aan een oprechte dialoog met de andere godsdiensten en levensbeschouwingen.

- Last but not least! Ons gebed en onze gedachten zijn voortdurend gericht naar onze Moeder-Kerk, Het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel, dat –zoals geweten – in moeilijke omstandigheden weet te overleven. Dat ik met mijn ouders reeds in 1969 een eerste bezoek mocht brengen aan het Centrum van de Orthodoxie en een ontmoeting mocht hebben met de Grote Patriarch Athenagoras is bepalend geweest voor mijn trouwe gehechtheid aan en onmetelijke liefde voor ons Patriarchaat. We weten allemaal dat het Oecumenisch Patriarchaat een roemrijke geschiedenis heeft gehad; en meer dan we zelf weten heeft het ook een glorierijke toekomst! Wat er ook geweest is, het Oecumenisch Patriarchaat hield stand en het blijft bestaan als het Centrum van de Orthodox Kerk wereldwijd. Een Centrum dat zich voortdurend inspant voor de eenheid van de Orthodoxie en ook steeds gericht is naar een oprechte dialoog met de andere christenen en religies. We zijn heel trots op onze Moeder-Kerk en dragen haar voortdurend in ons gebed. We zijn heel bezorgd om de moeilijke situatie in dewelke ze zich binnen de Turkse staat bevindt en beloven mee te ijveren voor een dringende en rechtvaardige behandeling.

Het is een publiek geheim dat ik niet ben opgegroeid in een Grieks gezin. Met mijn zussen en broer mocht ik daarentegen opgroeien in de schoot van de Orthodoxe Kerk. Het was een keuze van onze ouders en wij zijn hen daar erg dankbaar voor. Het is een grote zegen dat mijn respectvolle ouders deze grote dag mogen meemaken! God zegene hen en schenke hen nog vele jaren en dat ze vreugde moge vinden in hun kinderen, kleinkinderen en achterkleinkind, hier allen aanwezig. Mijn verheffing tot metropoliet is allerminst de bekroning van hun persoonlijk gebedsleven en lovenswaardige inzet. Sinds mijn kinderjaren mocht ik hen vergezellen op onze talloze reizen naar Griekenland en andere orthodoxe

landen, waar we altijd met open armen en veel liefde zijn ontvangen. Mijn studiejaren in Thessaloniki – en met name mijn verblijf in het Patriarchaal Monasterium van Vlatadon – blijven bepalend en onvergetelijk in mijn persoonlijk parcours. Mijn gehechtheid en verbondenheid met het Oecumenisch Patriarchaat en met Griekenland, zijn bevolking en cultuur zijn sindsdien ontegensprekelijk sterk.

Een oprecht woord van dank gaat uit naar de vertegenwoordigers van de burgerlijke, diplomatieke en militaire overheden, hier aanwezig. Maar ook aan hen die op verantwoordelijke wijze groots werk verrichten binnen de Europese Instellingen. In eerste instantie aan dhr. Ambassadeur van Griekenland, dhr. Konstantinos Chalastanis, voor zijn mooie woorden; alsook aan mevr. Antigoni Faragkoulitaki, algemeen directeur van de religieuze aangelegenheden van het Griekse Ministerie van Onderwijs en Erediensten, die vanuit Athene hierheen is gekomen voor deze plechtigheid. Mogen zij allen verzekerd zijn dat ik alles in het werk zal stellen opdat er een aangename en doeltreffende samenwerking zal zijn. Grote erkentelijkheid gaat verder uit naar de Belgische en Luxemburgse overheden, die de Orthodoxe Kerk officieel hebben erkend. Ik dank hier met name de vertegenwoordiger van het Belgische Ministerie van Justitie, dhr. Eric Ghyselinckx, voor zijn aanwezigheid en zijn wensen.

Op dit heilige ogenblik gedenk ik met ontroering, respect en achting de naam van mijn onmiddellijke voorganger, Zijne Eminentie en de zeer geëerde voormalige Metropoliet van België, Mgr Panteleimon. Hij is en blijft een vader en weldoener van alle orthodoxe christenen van de Benelux en allereerst van de gelovigen van ons Aartsbisdom. Als herder heeft hij ongetwijfeld een groots werk volbracht en dit voor het welzijn van de ganse Orthodoxie in deze contreien. Hij heeft de moed gehad te erkennen dat het tijd was om de zware last van zijn taak door te geven aan een opvolger en ben hem heel dankbaar voor al het vertrouwen dat hij in mijn nederige persoon heeft gesteld. We zijn bijzonder verheugd, dat hij vandaag in ons midden is en verzekeren hem dat we alle dagen van ons leven bidden voor zijn gezondheid en een nog lang en vredig leven.

Boven alles dank ik Zijne Alheiligheid onze Oecumenische Patriarch Bartholomeos, voor het hier heenzenden zijn officiële vertegenwoordiger, Zijne Eminentie Metropoliet Augustinus van Duitsland en Exarch van Centraal Europa. Veel dank gaat ook uit naar Zijne Eminentie, voor zijn komst en voor de betekenisvolle woorden die hij zopas heeft uitgesproken, maar ook voor zijn vaderlijke liefde en zijn steun. Ik verzoek hem de kinderlijke liefde (amour filial), het respect en de toewijding van de Clerus, het vrome Volk en van de nederige bisschoppen van dit Aartsbisdom te willen overmaken.

Ik dank ook Hunne Eminenties de hiërarchen, de priesters en gelovigen die van nabij, maar ook van heinde en ver zijn gekomen om zich met ons in gebed te

verenigen en om met hun achtbare aanwezigheid het goede begin van mijn nieuw dienstwerk te zegenen. Al diegenen die ik reeds bij naam heb vernoemd, maar ook diegenen die ik in dit uur ben vergeten, hoewel ik hen niet vergeet in mijn gebed. U allen die hier zijt samengekomen, gekenden en onbekenden. Ook u die zich alsmat en onopgemerkt inzet voor tal van ongekende *diakonia's* in de schoot van onze Kerk en die weinig of nooit een woord van dank krijgt.

Ik dank ook de Eerwaarde Aartspriester Stavros Triantafyllou voor de mooie woorden die hij namens de clerus en de gelovigen heeft willen vertolken.

Dat ik door de Heilige Synode verkozen ben op 27 november j.l. is niet onopgemerkt gebleven, daar deze verkiezing samenviel met de heiligverklaring van een zeer geliefd persoon, die onder ons leefde en rijkelijk bedeed was met de genade van de Heilige Geest: *de Heilige Porfyrios van Kavsohalivia*. Hij was de geestelijke vader en een voorbeeld van ontelbaren. Ik bid tot hem, opdat hij mijn voorspreker moge zijn in mijn nieuw dienstwerk. Ik smeed ook de zegen af van de Heilige Apostel Andreas, de Eerstgeroepene, patroonheilige van onze Moeder-Kerk; van de Heiligen Marina de Grootmartelares, Nektarios van Pentapolis, Silouan de Athoniet en Nikolaos, Rafaël en Irini en van alle heiligen.

Inspiratie put ik uit de evangelische liefde die *“geduldig is en vriendelijk, die niet afgunstig is, noch praalt”*, maar *“alles verduurt”* (1. Kor. 13,4-6). Zo ga ik verder de *Weg van Christus* bewandelen die uitgezet is door mijn 2 illustere voorgangers: de betreurde Metropoliet Emilianos Zacharopoulos en onze respectvolle Geronta Metropoliet Panteleimon. Samen met u allen, ga ik ijveren voor het goede van onze Kerk alhier, maar evenzeer voor het welzijn van onze Moeder-Kerk, het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel. Met onze priesters zal ik me inzetten voor het heil van de mens. Dan pas zal ik met vreugde en trots kunnen zeggen dat u *“mijn vreugde en mijn kroon”* bent. Want ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen (Mat. 20,28). Ik zal u altijd nabij zijn, zoals de goede herder bij zijn kudde blijft. Bid voor mij en schenk mij uw liefde. Ik schenk u de zegen van de Heer. Amen.